

Motion till riksdagen 2013/14:Fi238

av **Lars Johansson och Shadiye Heydari (S)**

En politik för sociala villkor och vita jobb vid offentlig upphandling

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att leverantörer vid erhållen upphandling lägst ger sina anställda i princip kollektivavtalsenliga villkor, motsvarande det en utstationerad arbetstagare ska tillförsäkras enligt 5 § och 5 a § lagen (1999:678) om utstationering av arbetstagare.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av öppna handlingar för de fackliga kontrollanter som kommunen väljer att anlita vid en upphandling för att granska huvud- och underentreprenörer.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av sanktioner vid brott mot upphandlingsreglerna.

Motivering

Upphandlingsmodellen Vita jobb har funnits sedan 2004 och var från början ett samarbete mellan Stockholms stad och ett flertal fackförbund. Syftet var att skapa en modell där man utifrån gällande upphandlingslagstiftning förhindrar social dumpning och svartarbete på svensk arbetsmarknad.

De entreprenörer som ingår i en vita jobb-upphandling är i alla led, såväl huvudentreprenören som alla underentreprenörer, förpliktigade att enligt upphandlingsavtalet tillförsäkra sina anställda i princip minimivillkor enligt branschens kollektivavtal och de väsentligaste delarna av svensk arbetsmarknadslagstiftning. Upphandlingsavtalet är utformat så att leverantören blir skyldig att utge motsvarande villkor som utstationerad arbetstagare tillförsäkras enligt 5 § och 5 a § lagen (1999:678) om utstationering av arbetstagare. Denna avgränsning innebär att leverantören vid skadeståndsansvar eller vid hävning av upphandlingsavtalet svarar för att arbetstagare under den tid de

Fel! Okänt namn på

utför arbete för upphandlarens räkning erhåller såväl skäligen arbetsvillkor som grundläggande skydd enligt svensk arbetsrättslagstiftning. Upphandlingsmodellen har emellertid ingen avsikt att ersätta fackets ordinarie avtalsverksamhet.

I de sociala villkor som modellen tillämpar finns enligt upphandlingsavtalet en skyldighet att följa upp. Denna typ av uppföljning och kontroll kräver expertkunskap, vilket ofta facket besitter. Den upphandlande myndigheten kan, liksom Malmö kommun, träffa en överenskommelse om att facket hyrs in som konsulter och medverka vid arbetsplatsbesök och kontrollera att avtalade krav följs. Denna efterföljande avtalskontroll av huvud- och underentreprenörer kräver emellertid att facket har tillgång till öppna handlingar och ekonomisk insyn.

Målet är att Vita jobb-modellen sprids i landet. I grunden handlar modellen om en tvåstegssamverkan för att göra ett samhälle mer socialt och ekonomiskt hållbart. Den första delen i denna samverkan är att den som är offentlig upphandlare ställer kontraktskrav på kollektivavtalsenliga villkor som entreprenörerna kan beakta enligt upphandlingsvillkoren. Den andra samverkansdelen är att kommunen i samarbete med de lokala fackliga organisationerna kontrollerar de sociala villkoren och att avtal följs bland upphandlingens huvud- och underentreprenörer.

Sociala krav vid upphandling

Arbetstagarens främsta sociala skydd är kollektivavtal. I ett samhälle där social dumpning och svartarbete blivit allt vanligare har det blivit allt viktigare att kräva sociala villkor vid offentliga upphandlingar. Detta sker genom att från statens, kommunens och landstingets sida villkora att huvud- och underentreprenör är skyldiga att tillämpa den utvalda EU-lagstiftningens tillåtna delar av branschavtalets villkorsnormer vid offentlig upphandling. Det sker som ett tillkommande kontraktsvillkor under upphandlingsprocessen, som tillförsäkrar arbetstagarna skäligen anställningsvillkor och förhindrar att offentlig upphandling blir ett verktyg för social dumpning.

Krav eller villkor i en offentlig upphandling att leverantören ska följa ”kollektivavtalsliknande villkor” eller ”tillämpa branschavtalets villkorsnorm” har godtagits av EU-domstolen enligt 5 § och 5 a § lagen (1999:678) om utstationering av arbetstagare. Praxis har efter dessa domar upprättats för de krav som ställs på arbetsgivaren när det gäller anställningsvillkorens uppställda minimi- som maximinormer för utstationerade arbetstagare.

Sammanfattningsvis medverkar modellen till att sociala villkor efterföljs vid offentliga upphandlingar; av den anledningen anser vi att det är ytterst viktigt att man dels arbetar för huvud- och underentreprenörer erbjuder sina anställda kollektivavtalsliknande villkor, dels tillämpar de sociala villkor som lag och branschavtal föreskriver vid en offentlig upphandling.

Ekonomisk insyn, kontroller och sanktionsmöjligheter

Offentlighetsprincipen eller krav på ekonomisk insyn bör gälla all skattefinansierad verksamhet i välfärdssektorn. Regeringen bör således utreda möjliga alternativ, som är förenliga med LOU (2007:1091) för ökad öppenhet och insyn vid offentliga upphandlingar.

Ansvar för att ta fram och rapporteringsformulär för kontroll av huvud- och underentreprenör ligger förslagsvis hos de fackliga organisationerna. Facket kan genom en huvudansvarig kontaktperson med expertkunskap om företagets arbetsförhållanden och branschens kollektivavtal se till att rådande avtal följs.

Vid uppenbara brott mot rådande regler kan det ske en eventuell uppsägning av avtalet och skadeståndsanspråk läggas fram, där kommunen kan kräva kompensation för de merkostnader som en ny upphandling innebär.

Sammanfattningsvis föreslår vi att man underlättar både insyn och kontroll för de fackliga kontrollanter som granskar upphandlingens huvud- och underentreprenörer. Det skall vid avtalsbrott dessutom finnas vida sanktionsmöjligheter från kommunens sida.

Stockholm den 27 september 2013

Lars Johansson (S)

Shadiye Heydari (S)